

GYERMEKKORI BŰNÖK.

ELBESZÉLÉS. IRTA: BOLESZLAW PRUS.

(FOLYTATÁS.)

□ Bajos most már felidézni emlékezetemben azokat az érzéseket, melyek bennem dúltak Zsuzsi távozása után. Hogy mert ez a Lónia ily módon beszélni velem? . . . Igaz, a tanárok eléggé familiárisan traktáltak, kivált a felügyelő, hanem hát ezek felnőtt emberek voltak. De társaim között az első — most már a második — osztályban tekintélynek örvendtem. És itt falun, ugyan hallgassák csak meg, hogyan beszélt velem apám, hogyan köszöngettek nekem a béresek, hányszor fordult hozzám az irnok ezekkel a szavakkal: „Kázmér úr, megengedi, hogy meghivjam egy pipa dohányra?” Én meg így feleltem: „Köszönöm, nem akarok hozzá szokni.” „Milyen szerencsés, hogy ennyire tud uralkodni magán . . . Kázmér úr még a nevelőnőnek is ellent bírna állni . . .”

□ És a felnőttek magatartásának megfelelően, komoly voltam én is. Maga a plébános mondotta egyszer apámnak: „Nézze csak, kedves Lesnievszki uram, mit csinált az iskola a legénykéből. Ez a Kázió most esztendeje még micsoda szeleburdi fickó volt és ma egész államférfi, valóságos Metternich . . .”

□ Ilyen véleménnyel voltak felőlem az emberek . . . És ime, akad egy kis ostoba liba, aki egyetlen osztályt sem látott és azt meri a szemembe vágni, hogy „ilyesmi nagyon is kitelik magától! . . .” Maga? . . . Lám, micsoda nagy kisasszony! Azért, mert holmi Elemért ismer, már fennen hordja az orrát. Micsoda az az Elemér? Elvégezte a harmadik osztályt, én meg a másodikba járok. Nagy különbség! Ha csacsi lesz, utólérem, sőt el is hagyom! És ráadásul még rám parancsol, hogy menjek Zsuzsiért, mintha csak az inasa volnék! Majd meglássuk, máskor teljesítem-e parancsát?! . . . Szavamra mondom, ha még egyszer ilyesmivel áll elő, hát — egyszerűen zsebre dugom a kezem és azt mondom neki: „Kérem, mégis csak sokat engedj magának!” Sőt még jobb lesz így: „Kedves Lónia, látom, hogy nem tanítottak meg illemre . . .” Esetleg így: „Kedves Lónia, ha azt akarod, hogy szóba álljak veled . . .”

□ Éreztem, hogy nem jut eszembe megfelelő felelet az egyre jobban bántott. Még az arcom is elváltozhatott, mert gazdaasszonyunk a vén Wojciechová

kétszer is benézett a szobába és sanda szemmel rám pislantott. Végre is kérdezte:

□ „Az Istenért, Kázió, mért vagy oly szomorú? . . . Csináltál valamit, vagy tán a tekintetes úrral . . .?”

□ „Semmi, semmi.”

□ „Látom, látom; előttem ugyan nem marad titokban semmi. Ha rossz fát tettél a tűzre, hát csak egykettőre, eredj édes apádhoz és valld be.”

□ „De hát nem csináltam semmit! . . . Kicsit elfáradtam, ez az egész.”

□ „Ha elfáradtál, hát pihenj meg és egyél. Mindjárt adok mézes kenyeret.”

□ Kiment és csakhamar visszajött óriási karaj kenyérrel, amelyről szinte csurgott a méz.

□ „De én nem akarok enni, hagyjon békén! . . .”

□ „Már mért ne ennél? Csak egykettőre, vedd, mert a méz lecsurog. Ha jól laktál, mindjárt felvidulsz. Az ember mindig rosszkedvű, ha éhes, de amint jól lakik, mindjárt jobb kedvre derül . . . No, itt van, vedd hát!”

□ El kellett fogadnom, de óvatosan nyultam érte, nehogy lecsöpögtesse a hajamat, vagy egyenruhámát. Gépiesen megettem a mézes kenyeret és csakugyan félig-meddig megkönnyebbült a szívem. Elgondoltam, hogyan bánok majd el Lóniával és hogy jó lenne azt a szegény Bálint gyereket megtraktálni, mert ő mézes kenyeret aligha evett életében.

□ Wojciechová látván orvosságának nagyszerű hatását, kérésemre lekanyarított még nagyobb karaj kenyeret és nem fukarkodott a mézzel sem. Fogtam az elemózsiát és kimentem megkeresni a gyereket.

□ Nem messze a konyhától akadtam rá. Két béres beszélgetett vele, nagyokat röhögve.

□ „Ha anyád még egyszer megver — mondta az egyik — hát ne komédiázz soká, hanem eredj világga. No, megteszed?”

□ „Mikor nem tudom, hogy kell” — felelte Bálint.

□ „Hát csak akaszd csizmádat a botodra és vágj neki az erdőnek. Nagy ám a világ arra az erdön túl.”

□ „De mikor nincsen csizmám.”

□ „Hát akkor csak botot végy. Eljutsz oda csizma nélkül is . . .”

- A gyerek meglátott engem és eliramodott a bogáncs felé.
- „Mért biztatjátok, hogy menjen világgá?” — kérdeztem a béreseket.
- „Csak bolondítjuk, mert hogy ostoba.”
- A méz már-már az ujjamra csöpögött le, hát nem elegyedtem velük további beszédbe, hanem elindultam Bálint után. Ott állt a gaz között és rám bámult.
- „Bálint — szóltam — nesze mézes kenyér.”
- Nem mozdult.
- „No, gyere hát... — és néhány lépést mentem feléje.”
- A gyerek futni kezdett.
- „Jaj, de ostoba vagy!... Nézd, ide leteszem a kenyeret...”
- Letettem egy kőre és elmentem. És csak, mikor a konyha szöglete mögé kerültem, közeledett a kőhöz, figyelmesen nézegette a kenyeret s végre fölvetette és megette, amint látszott, jó étvágygal.
- Egy órával később az erdő felé mentem s észrevettem, hogy a fiú utánam sompolyog bizonyos távolságban. Megálltam és ő is megállt. Midőn visszafordultam, kitért az utamból és a bokrok közé bújt De csakhamar ismét nyomon követett.
- Aznap még egyszer adtam neki kenyeret. Elvette a kezemből, de még félt és tüstént eliramodott. Ez időtől kezdve bizonyos távolságban állandóan nyomon követett.
- Reggel ott ólálkodott ablakaink körül, akár a madár, mely megszokta, hogy magot szórjanak neki. Este kiült a konyha elé és az ablakainkra bámult. És csak, a mikor ablakaink elsötétedtek, bújt be aludni a kemence mögé, ahol feje fölött a tücskök cirpeltek.
- Néhány napra Lóniával való találkozásom után, Zsuzsi rábeszélésének engedve, elmentem vele a parkba.
- „Tudod — biztosított hugom — Lónia nagyon érdeklődik irántad. Folyvást rólad beszél, haragszik, hogy akkor nem jöttél vissza és egyre kérdi, mikor jössz.”
- Csuda-e, hogy engedtem a rábeszélésnek, annál inkább, mert jó magam is kíváncsi voltam Lónia után? Úgy tetszett nekem, hogy csak akkor szakad vége bánatomnak, amit Józsi halála idézett elő, ha Lóniával kart-karba öltve sétálok és komoly beszélgetéseket folytatok vele. Hogy miről? mai napig sem tudom. Csak azt éreztem, hogy szépen akarok beszélni és azt óhajtottam, hogy egyetlen hallgatóm Lónia legyen.
- A kettesben való séták gondolatára mintha csak valami édes hárfa hang csendült volna meg a szívemben, mintha villámlott volna valami, akár a nap a harmatcsöppeken. De a valóság és ábránd nem mindig jár karöltve. Mikor hugom vezetésével újból találkoztam Lóniával, ama eszményi beszélgetések kezdete gyanánt megkérdeztem tőle:
- „Szeret halat fogni, kisasszony?”
- A lányok összefogódzkodtak, suttogni kezdtek, elszaladtak a faszorba kacagva. mintha tisztára meghibbant volna az elméjük. Kővé meredtem, ujjam közt forgattam a horgot, melynek zsinórjáért csepp hija, hogy a szürke meg nem rugott, mikor a szőrt kirántottam a farkából.
- Már éppen sértődötten el akartam menni, mikor a lányok visszajöttek és Zsuzsi így szólt hozzám:
- „Lónia arra kér, hogy szólítsátok keresztnéven egymást.”
- Meghajtottam magam, de zavartan hallgattam s ők ismét kacagva elszaladtak a tó irányában.
- „Tudja...” kezdte Lónia, de mindjárt félbeszakította és hugomhoz fordult:
- „Tudod, Zsuzsi, a mama semmi áron nem engedi meg, hogy csónakázzunk. Azt mondtam, hogy bátyáddal fogunk csónakázni, de a mama...”
- Valamit súgott Zsuzsi fülébe, de én mindjárt kitaláltam, miről van szó. A mama bizonyára attól fél, hogy a vízbe fordítanám a lányokat, én, olyan kitűnő evező és úszó s hozzá másodosztályos diák!...
- Meg voltam szégyenítve Észrevette ezt Lónia és hirtelen megszólalt:
- „Szedjen...”
- Ismét félbeszakította:
- „Kérd meg bátyádat Zsuzsi, szakítson nekünk tündérrózsát. Oly szépek és még sohasem volt a kezemben ilyen virág.”
- A keblem dagadozott. Most legalább megmutathatom, hogy mit tudok.
- A tavon sok tündérrózsa virított, de nem a part mellett, hanem kicsit beljebb a vízben. Letörtem egy vesszőt és az ingó csónakra léptem.
- A tündérrózsának valósággal ruganyos a szára. A vesszővel kicsit közelebb húztam őket, de nyomban megint csak vissza siklottak. Hosszabb vesszőt törtem le, amelynek vége kampós volt. Most aztán jobban ment a dolog. Bele akasztottam a kampót s a tündérrózsát magam felé húztam... Már közel volt hozzám... Kinyújtottam a kezem, de még nem értem el. Letérdelek a csónak orrán, kihajolok s már épen le akarom szakasztani a virágot, a mikor egyszerre csak belezuhanok a vízbe. A vesszőt természetesen kieresztettem a kezemből s a tündérrózsa ismét eltávolodott.
- A kisasszonykák sikoltoznak... Én oda kiáltom neki: „Nem tesz semmit! Hiszen nem mély a víz!” Kiborítom sapkámból a vizet, fejemre teszem és derékig vízben, térdig sárban gázolva leszakítom az egyik tündérrózsát, a másikat, a harmadikat, a negyediket...
- „Kázió! Az Isten szerelméért, gyere ki!...” — kiáltja sirva hugom.
- „Elég már, elég!” — kontráz neki Lónia.
- Nem hallgatok rájuk. Leszakítom az ötödiket, hatodikot, tizediket, majd leveleket is.
- Végre kikászolódtam a tóból, a ruhám csupa víz

a kezem, a lábam csupa sár. Zsuzsi sir, Lónia nem akarja elfogadni a virágot és mögöttük bujkál szinte elsárgultan a rémülettől a — Bálint gyerek . . .

□ Látom, hogy Lóniának szintén könnyes a szeme, de egyszerre csak nevetni kezd.

□ „Nézd, Zsuzsi, milyen . . .“ mondja.

□ „Szent Isten! Mit mond apa? . . .“ kiáltja Zsuzsi. „Édes Kázió, legalább az arcodat mosd meg, mert csupa maszat.“

□ Gépiesen az orromat megérintem sáros kezemmel. Lónia úgy kacag, hogy szinte leül a gyepre. Zsuzsi a szemét törülgeti és szintén nevet és Bálint is eltátja a száját és valami bögésszerű hangot hallat.

□ Erre észreveszik őt a kisasszonykák.

□ „Ki az?“ kérdi Zsuzsi. „Hogy kerül ő ide?“

□ „A bátyád után jött,“ felelte Lónia. „Láttam, amint a bokrok közt bujkált.“

□ „Szent Isten, milyen a kalapja! . . . Mit akar tőled, Kázió?“ kérdi hugom.

□ „Követ néhány nap óta.“

□ „Ahá! Kázió bizonyára vele játszott, amikor előlünk elszaladt . . .“ mondta irónikusan Lónia. „Nézd, Zsuzsi, milyen furcsák mind a ketten, az egyik nyakig sáros, a másik nincs megmosdatva . . .“

□ Ez az összehasonlítás sehogysem tetszett nekem . . .

□ „No, édes Kázió,“ mosakodj meg és menj haza, öltözz át, mi meg addig a lugasba megyünk“, mondta Zsuzsi, fölsegítve Lóniát, akit szinte az ájulás környékezett a nagy kacagástól.

□ És elmentek. Ott maradtam én, Bálint és — a tündérrózsa csokor, amely senkinek sem kellett.

□ „Ez a köszönet az önfeláldozásomért,“ gondoltam keserűen.

□ A szám tele volt sárral. Levettem a sapkám. Szörnyőség, hogy mit lett belőle! . . . Akár csak a mosogató rongy s az ellenzője félig leválik. Az egyenruhámról csak úgy csurog a víz. Tele a csizmám is, csak úgy szortyog, ha egyet lépek. A fehérenmű, a ruha rám tapad és oly nehéz, mintha fából való volna. És amonnan a lugas irányából még hallom Lónia kacagását, amint kalandomat elmondja a nevelőnőnek.

□ Már jönnek is, mindjárt itt lesznek. Meg akarok mosakodni, de mielőtt még elvégezhettem volna, odébb állok, mert már jönnek! . . . Már látom ruháikat a fák közt, már hallom a nevelőnő különös, rikácsoló szavát. És elzárták az utamat is, másfelé kell mennem, a kerítés irányában.

□ „Merre van?“ kérdi rikácsolva a nevelőnő.

□ „Ott . . . ott szaladnak mindketten!“ feleli Lónia.

□ Most veszem észre, hogy Bálint lépésről-lépésre követ. Neki ugrom a kerítésnek, ő szintén; fölkapaszodom, ő szintén. És mikor mindketten, arccal egymás felé fordulva, lovaglóhelyzetben a kerítésen ülünk, megjelenik Lónia, Zsuzsi és a nevelőnő a bokrok közt.

□ „Nini, a barátja is!“ kiált fel kacagva Lónia.

□ Leugrottam a kerítésről és a mezőn át a házunk felé rohantam. Bálint folyvást a sarkamban volt. Ez a hajsza alighanem mulattatta, mert eltátotta a száját és bögésszerű hangot hallatott, ami tetszését fejezte ki.

□ Roppant düh fogott el; megálltam.

□ „Kedves barátom,“ kérdeztem tőle, „mit akarsz tőlem? . . . Mit jársz a sarkamban? . . .“

□ Bálint elhült.

□ „Eredj előlem!“ szóltam rá s kezem ökölbe szorult. „Szégyent hoztál rám, mindenki kacag rajtam . . . Ha még egyszer az utamba kerülsz, megraklak . . .“

□ Ezzel tovább mentem, a gyerek meg ott maradt. Vagy kőhajításnyiról visszaneztem s láttam, hogy ott maradt ugyanazon a helyen. Utánam nézett és hangosan sirt.

□ Akár valami kisértet, úgy rontottam be a konyhánkba s ahová csak léptem, víztócsa maradt. Látásomra a tyukok megriadtak, hangos kotkodácsolással neki szaladtak az ablakoknak, a cselédleányok röhögni kezdtek és Vojciechová összecsapta a kezét.

□ „Szent Isten! . . . Mi történt veled? . . .“ kiáltotta.

□ „Hát mi történt volna? . . . Beestem a tóba! . . . Adja ide a vászonruhát, csizmát, tiszta inget . . . De hamar.“

□ „Mennyi bajom van ezzel a Kázióval!“ sopánkodott Vojciechová. „A zekéről bizonyára hiányzanak a gombok . . . Marcsa, eredj csak hamar, keresd meg a csiznát!“

□ Szétgombolta és a másik cselédleány segítségével lehúzta a ruhámat. A dolog valahogy csak ment, hanem a csizmával már baj volt, sehogy sem birták lehúzni a lábamról. Végre is a csikóst hívták segítségül. Le kellett feküdnöm a padra, Vojciechová meg a cselédleány fogott a hónam alatt s a csikós húzta a csizmát. Azt hittem kirántja a lábam. Hanem azért félóra múlva már olyan voltam, mintha skatulyából vetek volna ki — le voltam sikálva, átöltözve, megfésülve. Megjött Zsuzsi is és felvarrta a gombokat. Vojciechová kifacsarta a pocsekká ázott egyenruhát és szétteregette a padlason — ezzel minden rendben volt.

□ Apám már tudott mindenről mikor hazajött. Gúnyosan rám nézett, megcsóválta a fejét és így szólt:

□ „Ó te csacsi, te csacsi! . . . Eredj most Lóniához, csináltasson neked új nadrágot.“

□ Csakhamar eljött a pálínkafőző úr is. Ő is kacagott rajtam, de úgy félfüllel hallottam, mit mondott apámnak az írószobában.

□ „Élénk a legényke! A lányok kedvéért még a tűzbe is rohan . . . Akárcsak mink is, a mig fiatalok voltunk, Lesnievszki úr.“

□ Nyilvánvaló volt, hogy az egész tanya tudott Lónia iránt való előzékenységemről és szörnyen rösteltem a dolgot.

(Folytatása következik.)

Lengyel eredetiből fordította BÁNYAI KÁROLY